

JUSTYNA HARBANOWICZ

University of Lower Silesia, Poland

ORCID iD: orcid.org/0000-0001-8490-686X

MALGORZATA HARBANOWICZ

Independent researcher, Poland

**ANALIZA PRAKTYK WYSZUKIWANIA
INFORMACJI ONLINE WŚRÓD
STUDENTÓW STUDIÓW
MEDIALNYCH**

**ANALYSIS OF ONLINE INFORMATION
SEARCHING PRACTICES AMONG
MEDIA STUDIES STUDENTS**

ABSTRACT

Objectives: acquiring and selecting information are key skills in today's world. According to researchers, information retrieval is among the four so-called basic skills – alongside writing, reading, and arithmetic. Information competencies enable effective learning, significantly impacting the efficiency of the learning process and research exploration. It constitutes a crucial element of adaptation to changing conditions in the information environment and facilitates continuous learning. These competencies should already be possessed by students. Therefore, it was decided to examine first-year media studies students.

Material and methods: in December 2023, students from the fields of journalism and social communication, as well as media design and image marketing, at the University of Lower Silesia (DSW) in Wrocław, received survey questionnaires. These were distributed electronically, created, and made available through the Microsoft Forms application. The questionnaire consisted of 30 closed-ended questions, including 3 allowing for multiple choice among the provided answers. In total, 283 individuals were surveyed. The study indicated that students are aware of the importance of possessing competencies.

Results: the study revealed that students are aware of the importance of possessing information literacy, but they are not aware of the difficulties associated with the thorough assessment of sources. The sources they use most often are social media, rather than scientific sources supported by authoritative, peer-reviewed expertise.

Conclusions: the vast majority of students do not acquire information competencies in school. Therefore, it seems justified to include content related to seeking reliable sources, selection and critical assessment of information in higher education curricula.

STRESZCZENIE

Cel: zdobywanie i selekcja informacji są kluczowymi umiejętnościami współczesnego świata. Według badaczy wyszukiwanie informacji mieści się w obszarze czterech tzw. umiejętności podstawowych – obok pisania, czytania i rachowania. Kompetencje informacyjne umożliwiają efektywne uczenie się, mają istotny wpływ na skuteczność procesu nauki, badawczego eksplorowania oraz refleksji nad wiedzą, wpływają także na jakość wykonywania obowiązków zawodowych i codziennych aktywności. Stanowią kluczowy element adaptacji do zmieniających się warunków w otoczeniu informacyjnym oraz umożliwiają ciągłe uczenie się. Kompetencje te powinni już mieć studenci. Postanowiono więc zbadać studentów pierwszego roku studiów medialnych.

Metody: w grudniu 2023 r. studenci kierunków: dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz media design i marketing wizerunkowy z Uniwersytetu Dolnośląskiego DSW we Wrocławiu otrzymali kwestionariusze ankiet. Były one rozsyłane drogą elektroniczną,

stworzone i udostępniane za pomocą aplikacji Microsoft Forms. Ankieta zawierała 30 pytań zamkniętych, w tym trzy umożliwiały dokonanie wielokrotnego wyboru spośród podanych odpowiedzi. W sumie przebadano 283 osoby.

Wyniki: badanie wykazało, że studenci zdają sobie sprawę z ważności posiadania kompetencji informacyjnych, ale nie są świadomi trudności, które wiążą się z rzetelną oceną źródeł. Źródła, z których korzystają, to najczęściej *social media*, nie zaś źródła naukowe, poparte autorytetem, recenzowane.

Omówienie: zdecydowana większość studentów nie wynosi ze szkoły kompetencji informacyjnych. Wydaje się więc zasadne, by uwzględniać w programach szkół wyższych treści związane z poszukiwaniem rzetelnych źródeł oraz z selekcją i krytycznym podejściem do informacji.

KEYWORDS: *information, information literacy, media, communication, students, survey research*

SŁOWA KLUCZOWE: *informacja, kompetencje informacyjne, media, komunikacja, badania ankietowe, studenci*

WPROWADZENIE

W epoce społeczeństwa informacyjnego, w której nadmiar dostępnych danych jest wszechobecny, dostrzega się przytłaczającą ilość nieustająco przybywających informacji. Konieczność skutecznego poruszania się w gąszczu zasobów internetowych staje się coraz bardziej palącym problemem, wymagającym od użytkowników umiejętności szybkiego organizowania sobie dostępu do poszukiwanych treści. Ostatnie dziesięciolecie rozwoju społecznego i technologicznego są naznaczone wzrostem zapotrzebowania na efektywne, szybkie i celowe wyszukiwanie informacji. Ten trend wynika z dynamicznego i niekontrolowanego wzrostu ilości danych, generowanych, przesyłanych i odbieranych dzięki postępowi technologii cyfrowych. W obecnych czasach, nazwanych erą informacji, zdolność do lokalizacji źródeł oraz umiejętne z nich korzystanie stają się kluczowymi elementami złożonego procesu konstruowania wiedzy. Istotna jest świadomość nie tylko tego, jakie narzędzia wykorzystać, aby uzyskać treści najbardziej odpowiadające naszym potrzebom i oczekiwaniom, lecz także to, jak ustrzec się przed informacją nieprawdziwą lub nie do końca rzetelną.

Wydaje się więc, że zdobywanie i selekcja informacji jest kluczową umiejętnością współczesnego świata. Według badaczy wyszukiwanie informacji mieści się w obszarze czterech tzw. umiejętności podstawowych – obok pisania, czytania i rachowania (Staines, 2012, s. 2). Kompetencje informacyjne, jak zauważa Małgorzata Skibińska (2021, s. 182), umożliwiają efektywne uczenie się, mają istotny wpływ na skuteczność procesu nauki, badawczego eksplorowania oraz refleksji nad wiedzą, wpływają także na jakość wykonywania obowiązków zawodowych i codziennych aktywności. Stanowią kluczowy element adaptacji do zmieniających się warunków w otoczeniu informacyjnym oraz umożliwiają ciągłe uczenie się. Ale na tym kompetencje informacyjne nie powinny się kończyć. Dariusz Jemielniak zauważa, że rewolucja internetowa unaoczniała bardzo ciekawe zjawisko: wielu ludzi wyraźnie preferuje szybkość i wygodę dostępu do informacji, przedkładając je nad jej jakość, weryfikowalność czy wiarygodność (2019, 24–25). Dlatego kompetencje te oznaczają zdolność pracy z informacją w celu tworzenia, rozumienia, interpretowania i krytycznej oceny złożonych, wielomodalnych tekstów medialnych. Jest to podstawa uczestnictwa w życiu cyfrowym i dokonywania świadomych wyborów (Skibińska, 2021, s. 184). Umiejętności te – zdobywania, selekcji i weryfikacji informacji – są więc według badaczy ważne dla wszystkich uczestników życia społecznego. Wydaje się jednak, że szczególnie istotne są one dla ludzi, którzy swą przyszłość wiążą z mediami: dla nich wyjątkowo ważna staje się kwestia jakości informacji (Chmielecka, 2004, s. 8). W kontekście istotnych atrybutów informacji należy więc zwrócić uwagę na kilka jej kluczowych cech. Pierwszą z nich jest prawdziwość, która odnosi się do zdolności informacji do dokładnego odzwierciedlenia rzeczywistości w ramach akceptowanych granic błędu; kolejnym istotnym atrybutem jest aktualność, definiowana jako zdolność informacji do opisywania obecnego stanu rzeczy lub dostarczania najbardziej aktualnych danych możliwych do pozyskania i w końcu właśnie wiarygodność – istotny aspekt, który mierzy stopień pewności co do prawdziwości oraz aktualności przekazywanych informacji (Borawska-Kalbarczyk, 2021, s. 44). Niezmiernie istotna jest również przyswajalność informacji, czyli jej zdolność do zrozumienia przez odbiorcę bez konieczności wykonywania dodatkowych operacji przekształcających. Wreszcie należy zauważyć relewancję informacji, czyli jej istotność przypisywaną przez użytkownika, która może ulegać

zmianom w zależności od kontekstu i potrzeb odbiorcy (Galewski, 2012). Te atrybuty odgrywają kluczową rolę w ocenie jakości informacji oraz wpływają na jej użyteczność w różnych kontekstach, w tym w procesach uczenia się, badawczych oraz codziennych sytuacjach życiowych.

Współcześnie do pozyskiwania, weryfikacji informacji oraz wymiany poglądów najczęściej wykorzystuje się internet, ale jego cechą, jak zauważają badacze (Batorski, 2011; Chmielecki, 2011; Furmanek, 2014; Czerski, 2020), jest przeładowanie informacyjne (zob. też: Arnold, Goldschmitt, Rigotti, 2023). W sieci występuje nadmiar informacji, a to stanowi spore wyzwanie w kontekście zarządzania wiedzą. Obecność ogromnej liczby danych online stwarza paradoks obfitości, gdzie dostępność informacji często przekracza możliwości jednostki w ich przetwarzaniu i wykorzystaniu.

Zjawisko nadmiaru informacji w sieci wynika głównie z trzech czynników. Po pierwsze, rozwój technologii i internetu umożliwił każdemu użytkownikowi generowanie i udostępnianie treści, co skutkuje lawinowym wręcz wzrostem liczby dostępnych danych. Po drugie, mechanizmy wyszukiwania oraz algorytmy filtrujące nie zawsze gwarantują trafność i odpowiedniość przekazywanych informacji, co dodatkowo zwiększa problem nadmiaru danych. Po trzecie, rosnąca konkurencja o uwagę użytkowników internetu motywuje do produkcji coraz większej ilości treści, często kosztem ich jakości i wartości merytorycznej.

Nadmiar informacji wywołuje więc wiele negatywnych skutków. Po pierwsze, prowadzi do dezinformacji i trudności w identyfikacji wiarygodnych źródeł danych. Po drugie, może prowadzić do przeciążenia poznawczego oraz problemów z koncentracją i efektywnym przetwarzaniem informacji. Po trzecie, nadmiar treści może prowadzić do zjawiska znanego jako paraliż analizy (*overthinking*), gdzie nadmiar opcji wyboru utrudnia podjęcie decyzji (Qasim, Sahar, Nihal, Bashir, 2022, s. 256). Istotnym wyzwaniem nie jest już jedynie poszukiwanie potrzebnych informacji, ale raczej umiejętność selekcji tych, które najlepiej odpowiadają na potrzeby informacyjne konkretnego użytkownika, zachowując jednocześnie najwyższą jakość.

Opinia, że internet stał się jednym z fundamentalnych elementów funkcjonowania w społeczeństwie dla uczniów i studentów jest – jak się wydaje – refleksją adekwatną do obecnej rzeczywistości (Borawska-Kalbarczyk, 2021, s. 45). Obecni studenci, którzy mieszczą się w przedziale wiekowym od 19 do 24 lat,

stanowią pokolenie urodzone po 2000 r., które rozwija się w epoce powszechnej kultury cyfrowej. Smartfon, jako najbardziej oczywiste urządzenie związane z codziennym funkcjonowaniem, staje się nieodłącznym narzędziem komunikacji oraz dostępu do zasobów informacyjnych. Pozwala on na natychmiastową łączność z grupami oraz zewnętrznym światem. Ten dynamiczny rozwój technologiczny determinuje istotną zmianę w sposobie uczenia się, wymiany informacji oraz interakcji społecznej (Borawska-Kalbarczyk, 2021, s. 45). Wielu badaczy pisze o powstaniu nowego pokolenia cyfrowej młodzieży (Adamski, 2012, s. 113), charakteryzującej się szybką reakcją na komunikaty pochodzące z różnych mediów, takich jak telewizja, telefony komórkowe, internet czy gry wideo. Młodzi ludzie stają się hiperkomunikatorami, dążąc do utrzymania stałego kontaktu ze swoimi rówieśnikami poprzez różnorodne nowoczesne formy komunikacji oraz eksplorując globalne zasoby informacyjne. Urządzenia komunikacyjne stanowią dla nich nieodłączną część życia, stając się powszechnymi przedmiotami użytku codziennego (tzw. cyfrowi tubylcy). To połączenie z siecią ma istotny wpływ na ich styl życia, sposób podejmowania decyzji oraz motywację do uczestnictwa w różnych aspektach życia społecznego i politycznego (Adamski, 2012).

Internet jest więc dla dzisiejszych studentów środowiskiem naturalnym, ale w artykule założono, że umiejętność właściwego, krytycznego korzystania z zasobów internetu nie jest tak powszechna, jakby się mogło wydawać. Założono także, że studenci, mając nieograniczony dostęp do zasobów informacyjnych, niekoniecznie potrafią informacje te weryfikować, np. ustalając, czy prezentowane fakty są poparte wiarygodnymi dowodami lub badaniami naukowymi, czy też są oparte na spekulacjach lub niepotwierdzonych pogłoskach. Jest to szczególnie ważne w kontekście zawodów związanych z mediami: dziennikarze powinni szczególnie mocno rozumieć wagę rzetelności przekazów przed ich dalszym rozpowszechnianiem – zgodnie z przepisami Prawa prasowego dziennikarze są zobowiązani do rzetelnego i starannego weryfikowania informacji, co obejmuje sprawdzanie ich prawdziwości i wiarygodności, a także przestrzeganie zasad etyki zawodowej. Artykuły 6 i 12 ustawy podkreślają, że dziennikarz ma obowiązek odpowiedzialnie przekazywać informacje, dbając o ochronę dóbr osobistych oraz przedstawianie pełnego kontekstu.

Te zasady są istotne także dla studentów mediów, którzy uczą się pozyskiwania informacji online, gdzie szczególnie ważna jest dokładność i rzetelność źródeł.

Na potrzeby artykułu założono, za Amerykańskim Stowarzyszeniem Bibliotek Akademickich i Naukowych (Association of College and Research Libraries), które opublikowało standardy związane z kompetencjami informacyjnymi, iż osoba mająca kompetencje z zakresu information literacy potrafi precyzyjnie określić skalę potrzebnej informacji, skutecznie pozyskać wybrane informacje, wykorzystując różnorodne dostępne źródła oraz techniki wyszukiwania, krytycznie ocenić informacje oraz ich źródła pod kątem wiarygodności, rzetelności i obiektywności, włączyć wybrane informacje do swojej bazy wiedzy, integrując je z istniejącymi zasobami poznawczymi, efektywnie wykorzystać informacje w celu osiągnięcia określonych celów, dostosowując je do konkretnych potrzeb i sytuacji, zrozumieć ekonomiczne, prawne i społeczne aspekty związane z wykorzystywaniem informacji, uwzględniając prawa autorskie, etykę oraz odpowiedzialność społeczną, pozyskiwać i wykorzystywać informacje w sposób etyczny i zgodny z obowiązującymi przepisami prawnymi oraz standardami moralnymi, unikając naruszeń praw autorskich czy plagiatu (American Library Association, 2000). Warto dodać, że kompetencje informacyjne można pojmować jako część kompetencji obywatelskich oraz jako umiejętności, które czynią jednostkę jako zdolną do działania społecznego, czyli uczenia się poprzez uczestniczenie w praktykach społecznych (Rozkosz, 2017, s. 67).

METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

W grudniu 2023 r. studenci kierunków: dziennikarstwo i komunikacja społeczna oraz media design i marketing wizerunkowy z Uniwersytetu Dolnośląskiego DSW we Wrocławiu otrzymali kwestionariusze ankiet. Były one rozsyłane drogą elektroniczną, stworzone i udostępniane za pomocą aplikacji Microsoft Forms. Ankieta zawierała 30 pytań zamkniętych, w tym trzy umożliwiały dokonanie wielokrotnego wyboru spośród podanych odpowiedzi. Pytania ankiety były rezultatem przemyśleń i refleksji wyniesionych z kontaktów ze studentami w czasie prowadzonych seminariów oraz swobodnych dyskusji odbywanych w trakcie zajęć.

Celem badania była chęć poznania kompetencji informacyjnych przyszłych dziennikarzy oraz media designerów, dlatego sondażem postanowiono objąć studentów pierwszego semestru I roku studiów stacjonarnych i niestacjonarnych pierwszego stopnia, którzy w założeniu rekrutując się na kierunki medialne, posiadali pewną wiedzę o wadze rzetelnej informacji i umiejętność jej wyszukiwania. Naszym celem było więc zbadanie, z szerokiego repertuaru zachowań informacyjnych, tych, które związane są głównie z obszarem definiowanym przez badaczy jako ocena i selekcja informacji, jej opracowanie, przetwarzanie i przechowywanie. Za Sabiną Cisek przyjmujemy, że human information behavior (HIB) to wszelkie aktywności, działania i reakcje ludzi związane ze źródłami i kanałami informacji, obejmujące m.in. to, jak jednostki postrzegają, potrzebują, poszukują, zarządzają, przekazują i wykorzystują informację w różnych kontekstach życiowych (Cisek, 2017, s. 2). Badaczka zauważa, że do przełomu lat 70. i 80. XX w. badania zachowań informacyjnych skupiały się głównie na poszukiwaniu informacji przez naukowców (i innych specjalistów), ale dziś rozumie się je dużo szerzej. W związku z tym uznano, że warto zbadać zachowania – HIB – użytkowników informacji w grupach młodszych niż badacze naukowci i specjaliści.

Łącznie przebadano 283 osoby, w tym 66% respondentów stanowiły kobiety, 32% mężczyźni, 2% nie identyfikowało się z żadną z płci. W gronie 283 respondentów 66% osób mieściło się w przedziale 18–20 lat, 26% w przedziale 21–24 lata, a grupy osób poniżej 18 roku życia i powyżej 24 lat stanowiły po 4%.

Założono, że studenci na pierwszym roku studiów powinni mieć podstawowe umiejętności związane z wyszukiwaniem informacji, znać źródła internetowe oraz rozumieć proste strategie tworzenia zapytań wyszukiwawczych. Jak dowiadujemy się z podstawy programowej dla liceów ogólnokształcących, przed uczniami postawiono cele ogólne, według których kończący szkołę powinien: umiejętnie posługiwać się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, dbając o poszanowanie prawa autorskiego (...), umieć samodzielnie docierać do informacji, dokonywać jej selekcji i syntezy, a także wartościować źródła oraz być przygotowanym do życia w społeczeństwie informacyjnym (wymieniane jako ważne zadanie szkoły), gdyż nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy

programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia. Dz. U. z 2017 r., poz. 59, 949 i 2203, tekst jednolity. Załącznik 1, s. 2). Co ciekawe, w podstawie nauczania języka polskiego zapisano, że rozwijanie umiejętności efektywnego posługiwania się technologią informacyjną w poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu pozyskanych informacji przynależy do samokształcenia w ramach lekcji języka polskiego (s. 25). Cele w podstawie programowej są więc sformułowane na dość dużym poziomie ogólności. Inną kwestią pozostaje, jak i czy w ogóle są w praktyce realizowane. A przecież już 30 lat temu Christina Doyle zwracała uwagę, że szkoła jest tą instytucją, która uczy, jak się uczyć, a w dzisiejszej rzeczywistości proces uczenia się to już nie tylko zdobywanie informacji, lecz także ich ocenianie pod kątem dokładności i adekwatności. Dopiero wtedy informacje zamieniają się w wiedzę (Doyle, 1994, s. 6–7).

ANALIZA WYNIKÓW

W początkowej fazie badania postanowiono zbadać opinie respondentów na temat ich umiejętności korzystania z technologii internetowych do wyszukiwania informacji. Zgodnie z uzyskanymi wynikami większość studentów (58%) określa swoje kompetencje jako duże. Natomiast 40% ankietowanych uważa, że ich umiejętności w tym zakresie są średnie, podczas gdy tylko mała grupa – czterech respondentów (1%) – przyznaje, że ich kompetencje informacyjne są niskie.

W kolejnym pytaniu starano się dowiedzieć, jakie doświadczenie zdobyli respondenci w zakresie kształcenia dotyczącego wyszukiwania informacji *online*. Okazało się, że aż 59% badanych stwierdziło, iż w trakcie swojej edukacji szkolnej nie uczestniczyło w zajęciach, które wpłynęłyby na ich kompetencje informacyjne.

Następnie w kwestionariuszu zawarto serię pytań dotyczących wyszukiwania informacji *online*. Aż 94% badanych codziennie używa wyszukiwarki internetowej. Inne źródła informacji to dla badanych głównie portale społecznościowe (posty na Facebooku, Instagramie, X itp.) – tak deklaruje aż 94% badanych. Co ciekawe, na pytanie, jakie formy treści preferują respondenci,

studenci odpowiadali, że wyszukują obrazy, grafiki, wideo, a w mniejszym stopniu korzystają z artykułów tekstowych. Tylko niewielki procent badanych zadeklarował, że w czasie używania wyszukiwarki próbuje znaleźć informacje naukowe (artykuły naukowe, wyniki badań). Najpopularniejszą przeglądarką internetową wśród studentów jest Google Chrome – jej używanie deklarowało 213 badanych. Kolejnymi były Safari (144) i Opera (57 badanych) – w tym pytaniu można było zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

Dużo mniejsza różnorodność jest wśród wyszukiwarek internetowych, z których korzystają studenci. Aż 278 osób z 283 badanych zadeklarowało, że ich głównym źródłem w tej kwestii jest Google, reszta odpowiedzi rozłożyła się między Bing (dwóch respondentów), DuckDuckGo (dwie osoby badane) i Ecosie (jeden ankietowany).

Co warto zauważyć, mimo że platformą, która wśród studentów cieszy się największym zainteresowaniem, jest YouTube, w formach wyszukiwanych informacji dominują informacje społecznościowe, a nie samo w sobie wideo, które w końcu jest ideą tego serwisu. Mniejszy kontrast widać jednak pomiędzy kolejnymi wyborami studentów – Instagramem, który idzie w parze z popularnym wśród nich eksplorowaniem obrazów i grafik oraz wideo, które obecnie młodzi ludzie śledzą nie tylko na YouTube, lecz także na TikToku czy Instagramie (platforma oferuje takie opcje, jak Reels i IGTV).

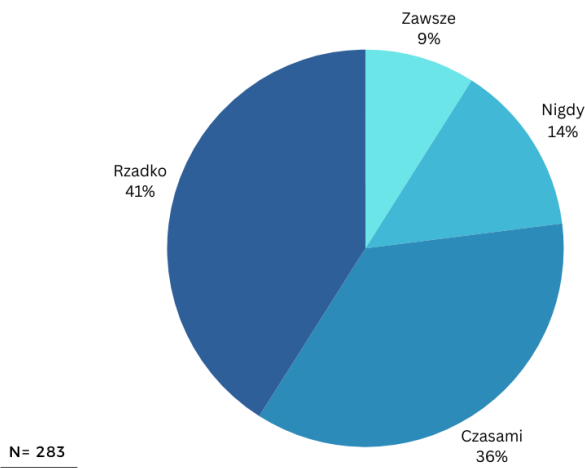
Mniejszą popularnością cieszy się X (dawniej Twitter) i Facebook. W przypadku tej pierwszej platformy może to wynikać ze złożoności, jaką się cechuje – treści są krótkie, a przepływ informacji bywa dynamiczny, co sprawia, że użytkownicy mogą czuć się przytłoczeni. Przekazywanie kompletnych treści i myśli jest trudniejsze ze względu na ograniczenie znaków, jakie przypada na jeden post (280), chyba że użytkownik postanowi wykupić wersję Premium (aktualnie cena za podstawowy pakiet to ok. 17 zł miesięcznie, za wersję pełną niecałe 90 zł), ale koszty niekoniecznie zachęcają młodych ludzi do inwestowania w dodatkowe funkcje platformy.

W następnej części ankiety postanowiono zbadać zdanie studentów kierunków medialnych na temat kompetencji potrzebnych do pracy z mediami. Początkowo badani określali, jak użyteczne są narzędzia do wyszukiwania informacji w ich dziedzinie studiów. Zdecydowana większość, 66%, uznała, że jest to bardzo ważny aspekt. Następnie poproszono, by stwierdzili,

czy ich obecne kompetencje w zakresie wyszukiwania informacji są ich zdaniem wystarczające. 162 respondentów odparło twierdząco, 121 przecząco. W pytaniu o to, czy w procesie zbierania informacji na dany temat korzystają z więcej niż jednego źródła, np. stron internetowych, baz danych, repozytoriów, 89% odpowiedzi była twierdząca. Aż 99% respondentów potwierdziło, że ich zdaniem różne źródła internetowe mogą prezentować różne perspektywy danego problemu, ale już tylko 22% z nich zauważa potrzebę korzystania z więcej niż jednej przeglądarki, by wymusić różnorodność otrzymywanych wyników.

Studenci deklarują, że dosyć regularnie wykorzystują powiązania pomiędzy różnymi źródłami informacji, traktując te funkcje raczej jako podpowiedź albo alternatywę podczas wyszukiwania potrzebnych im treści. Wiąże się to z np. przechodzeniem między hasłami Wikipedii, a linkami zewnętrznymi do innych serwisów, które mogą ułatwić poszukiwania. Również zdecydowana większość badanych stwierdza, że tylko czasami eksperymentuje z technikami wyszukiwawczymi, próbując je uefektywniać, zazwyczaj za pomocą stosowania filtrów, pozwalając na zawężenie wyników.

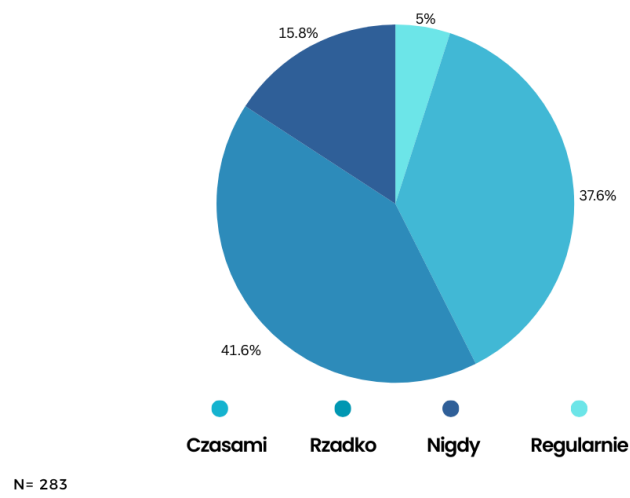
Wykres 1. *Czy starasz się znaleźć informacje o autorze publikacji oraz oceniasz jego wiarygodność?*

Źródło: opracowanie własne

Zdecydowana większość badanych zapewnia, że podczas poszukiwań dba o to, by informacja znaleziona w internecie była aktualna i dokładna. Podobnie prezentuje się dbałość o sprawdzanie domeny lub instytucji, z której pochodzi informacja. Z grupy badanej 44% odpowiedziało, że zawsze sprawdza pochodzenie informacji, 42% – że robi to czasami. Tylko 12% rzadko podejmuje takie działania, a 2% nigdy nie weryfikuje domeny/instytucji, z której pobiera informacje. Równocześnie studenci raczej nie zadają sobie trudu, by znaleźć informacje o autorze publikacji oraz ocenić jego wiarygodność. Respondenci najczęściej zaznaczali opcje *czasami* (36%) oraz *rzadko* (41%) i jedynie mała grupa deklarowała, że robi to regularnie (9%).

Wykres 2. Czy porównujesz treści znalezione w internecie z materiałami drukowanymi?

Źródło: opracowanie własne

Ostatnia część ankiety dotyczyła kompetencji informacyjnych w aspekcie bibliotecznym. Badaczom zależało, aby dowiedzieć się, czy respondenci korzystają z bibliotek cyfrowych oraz baz danych pełnotekstowych, by znaleźć informacje, które będą im potrzebne w zakresie studiów. Spośród badanych 57% studentów stwierdziło, że faktycznie wyszukuje takie informacje, ale sporadycznie.

Pozostałe grupy odpowiedzi to nigdy (34%) i regularnie (9%). Pomimo wyraźnego braku edukacji w zakresie kompetencji informacyjnych, a co za tym idzie, braku wiedzy na temat wykorzystania narzędzi tego typu, co było przewidywaniem autorów, w ankiecie postanowiono zapytać studentów, czy podczas zbierania źródeł korzystają z menedżerów bibliograficznych. Okazało się, zgodnie z założeniem, że są to aplikacje praktycznie nieznane studentom kierunków medialnych (86% badanych nigdy z nich nie korzystało).

Co ciekawe, studenci nadal chętnie korzystają ze źródeł papierowych (30%) lub nie mają preferencji co do materiałów, tak więc równie chętnie korzystają z wersji tradycyjnych, jak i cyfrowych (35%). Dlatego też zadano im pytanie, czy w takim razie porównują treści znalezione w internecie z materiałami drukowanymi. Większość z nich jednak robi to tylko czasami albo rzadko i chociaż są świadomi, co pokazuje kolejne pytanie, że rezultaty wyszukiwania mogą być zależne od narzędzia i często algorytmy dopasowują wyszukiwane treści do profilu użytkownika w danym serwisie, w praktyce raczej stronią od głębszej weryfikacji informacji.

Wyniki badań pokazują, że badani tylko czasami weryfikują materiały wizualne, takie jak np. autentyczność zdjęć, podobnie jak czasami decydują się na korzystanie z wiedzy autorytetów, by zweryfikować informacje. Na obydwa pytania odpowiedzi były podobne. Najczęściej wybieraną opcją przez respondentów było *czasami* (kolejno 49% i 55%), następnie popularnością cieszyła się odpowiedź *rzadko* (w obydwu przypadkach 23% wszystkich odpowiedzi), *zawsze weryfikuje* (20%, w drugim pytaniu 16%) oraz *nigdy* (7% i 6%).

WNIOSKI

Dzięki zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego możliwe było wyciągnięcie wniosków na temat kompetencji informacyjnych posiadanych przez grupę badanych studentów. Zastosowane metody badawcze pozwoliły zidentyfikować zakres problemu, jakim jest niedostateczne przygotowanie informacyjne osób wybierających studia w obszarze mediów. Studenci oceniają siebie jako osoby o dość dużych kompetencjach informacyjnych, ale w konfrontacji z konkretnymi pytaniami dotyczącymi strategii, np. weryfikacji źródeł, wypadają gorzej.

Można z tego wysnuć wniosek, że młodzi adepti prac związanych z mediami zdają sobie sprawę z ważności posiadania takich kompetencji, ale nie zdają sobie sprawy z trudności, które wiążą się z rzetelną oceną źródeł. Większość studentów korzysta przy wyszukiwaniu informacji ze źródeł nienaukowych, nieopartych żadnym autorytetem. Być może wiąże się to z brakiem edukacji wyszukiwawczej w poprzednich etapach edukacji – zdecydowana większość studentów takiej wiedzy ze szkoły nie wyniosła, nie zapoznano ich więc także z różnicą między źródłem naukowym, recenzowanym, a potocznym, mniej wiarygodnym. Zastanawiające jest również, że studenci korzystają najczęściej tylko z jednej wyszukiwarki internetowej (prawie 100% badanych!), co uzmysławia, iż nie zdają sobie zupełnie sprawy z tendencyjności wyszukiwarek i z zagrożenia bańkami filtrującymi, co jest przecież szczególnie istotne ze względu na zawody, w których się kształcą. Uzyskane rezultaty badania wykazują zgodność z wynikami sondażu nad całą polską populacją (badania portalu infobrokerska.pl), a także badaniami na grupach studenckich innych uczelni i kierunków studiów (Łakomy, 2012, s. 136). Wydaje się więc, że studenci mają refleksję nad istotnym dziś problemem wiarygodności źródeł, ale brakuje im konkretnych umiejętności i wiedzy, które umożliwiłyby poradzenie sobie z tym problemem. W większości nie znają zaawansowanych technik wyszukiwania, nie korzystają z bibliotek cyfrowych ani z baz danych artykułów naukowych do znalezienia potrzebnych informacji. Tu także zauważono korelację z innym badaniem przeprowadzonym na studentach studiów magisterskich, którzy byli już na etapie pisania prac dyplomowych – oni również w większości nie wykazali wysokiego poziomu kompetencji informacyjnych, związanych z bardziej złożonym wyszukiwaniem informacji (Kamińska, 2014, s. 161). Sugerowałoby to, że studia wyższe również nie wypełniają luki w tym zakresie. Jeśli zaś potraktujemy sprawę szerzej, to okazuje się, że studia wyższe w ogóle słabo sobie radzą z realizowaniem kształcenia w zakresie edukacji cyfrowej: blisko połowa badanych (48%) stwierdziła, że studia uczą umiejętności wykorzystywania programów i narzędzi cyfrowych jedynie na podstawowym poziomie, a co trzeci uczestnik warsztatów uznał, że nie uczą tego w ogóle. Warto dodać, że jednocześnie dwóch na trzech uczestników oceniło te umiejętności jako bardzo ważne z perspektywy ich kariery zawodowej. Najgorzej pod tym względem sytuację

oceniali studenci i absolwenci nauk humanistycznych: blisko połowa (46%) stwierdziła, że na ich studiach w ogóle tego nie uczono, czytamy w raporcie *Kompetencje przyszłości*, zrealizowanym przez naukowców z Uniwersytetu Warszawskiego (Włoch, Śledziwska, 2019, s. 26).

Badania te traktujemy oczywiście pilotażowo – z uwagi na liczbę zgromadzonych odpowiedzi nie skonstruowano modelu kompetencji informacyjnych studentów kierunków medialnych. Takie działania mogą być podjęte po zebraniu szerszego zbioru danych, reprezentującego nie tylko jeden ośrodek akademicki.

Na podstawie zebranych danych próbujemy jednak zwrócić uwagę na konieczność wprowadzenia zmian w metodach nauczania i sposobach przekazywania umiejętności dotyczących wyszukiwania informacji. Te zmiany mogłyby pozytywnie wpłynąć na rozwój kompetencji informacyjnych, a zatem być kluczowe dla podniesienia standardów nauczania w szkołach średnich oraz sprzyjać próbom modyfikacji programów studiów poprzez dodatkowe kształcenie z zakresu informacji na początkowych etapach edukacji akademickiej.

Zasadne wydaje się wzmocnienie wybranych aspektów kompetencji informacyjnych studentów, takich jak krytycyzm w odbiorze treści i nieufność wobec zasobów sieci, poprzez konkretne działania edukacyjne. Trzeba zwracać uwagę na to, że samo zbieranie i gromadzenie masy danych bez jednoczesnego ich selekcjonowania, nie prowadzi do uzyskania potrzebnej wiedzy. Niezwykle ważne jest również promowanie myślenia krytycznego w kontekście selekcji, wyboru i przetwarzania informacji. W dzisiejszych czasach korzystanie z mediów, które są bogatym źródłem wiedzy, wymaga nie tylko umiejętności obsługi różnorodnych aplikacji mobilnych, lecz także zrozumienia kulturowych mechanizmów, które wpływają na funkcjonowanie mediów. Istotna staje się też umiejętność tworzenia własnych treści, szczególnie dla studentów przebadanych kierunków, a to wymaga zdolności pozyskiwania i przetwarzania informacji, ale też krytycznej jej oceny. Dlatego właśnie kształcenie akademickie powinno być dziś ukierunkowane szczególnie na te cele.

REFERENCES

- Adamski, A. (2012). *Media w analogowym i cyfrowym świecie*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Arnold, M., Goldschmitt, M., & Rigotti, T. (2023). Dealing with information overload: a comprehensive review. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–28.
- Batorski, D. (2011). W morzu informacji. *ACADEMIA. Magazyn Polskiej Akademii Nauk*, 3 (27), 24–26.
- Borawska-Kalbarczyk, K. (2021). Internet i media mobilne w procesie studiowania – ocena wybranych aspektów kompetencji informacyjnych studentów. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*, 2, 43–69.
- Chmielecka, E. (2004). Informacja, wiedza, mądrość. Co społeczeństwo wiedzy cenić powinno. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*, 1 (23), 7–18.
- Chmielecki, P. (2011). Młody człowiek w sieci wobec nadmiaru informacji. *Szkoła – Zawód – Praca*, 2, 116–130.
- Cisek, S. (2017). Zachowania informacyjne – wybrane aspekty. *Biuletyn EBIB*, 3 (173), 1–11.
- Czerski, W. (2020). Przeciążenie informacyjne wyzwaniem dla edukacji doby cyfrowej. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 74–84.
- Doyle, C. (1994). *Information Literacy in an Information Society: A Concept for the Information Age*. ERIC Clearinghouse on Information and Technology.
- Furmanek, W. (2014). Zagrożenia wynikające z rozwoju technologii informacyjnych. *Dydaktyka Informatyki*, 9, 20–48.
- Galewski, T. (2012). Psychologiczne bariery informacyjne w społeczeństwie informacyjnym. *Studia Informatica*, 29, 185–197.
- Infobrokerska.pl. *Bańka informacyjna – czym jest? Wyjrzyj poza świat Google*. Pobrano z <https://infobrokerska.pl/banka-informacyjna/> (dostęp: 13.02.2024).
- Kamińska, A. (2014). Wykorzystanie źródeł i narzędzi elektronicznych przez polskich studentów kierunków humanistycznych. *Zagadnienie Informacji Naukowej*, 52 (2), 149–163.
- Łakomy, A. (2012). Wyszukiwarki naukowe w oczach studentów II i III stopnia studiów. *Nowa Biblioteka*, 2, 131–141.
- Qasim, T.B., Sahar A., Nihal T., & Bashir A. (2022). The Effect of Overthinking on Mental Health: A Case Study from University Students in Multan District. *Review of Applied Management and Social Sciences*, 5 (2), 255–262.
- Rozkosz, E. (2017). Uczenie się badawczych kompetencji informacyjnych. Przegląd literatury. *Przegląd Pedagogiczny*, 2, 66–82.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia. Dz. U. z 2017 r., poz. 59, 949 i 2203, tekst jednolity. Załącznik 1.

- Skibińska, M. (2021). Kompetencje informacyjne – przegląd tendencji rozwojowych koncepcji information literacy. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 34, 181–207.
- Steines, G.M. (2012). Czwarta umiejętność podstawowa: czytanie, pisanie, rachowanie i ... wyszukiwanie informacji. *Biuletyn EBIB*, 4 (131), 1–12.
- Włoch, R., Śledziewska, K. (2019). *Kompetencje przyszłości, jak je kształtować w elastycznym ekosystemie edukacyjnym*. Warszawa: DELab UW.